

УДК 338.124

Олексин І. І.,

irina-oleksin@ukr.net, ORCID ID: 0000-0001-9118-8173,

Researcher ID: F-7306-2019,

к.е.н., доц., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ НАПРЯМІВ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

***Анотація.** У статті розглянуто теоретичні та прикладні підходи стосовно концептуалізації напрямів формування економічної безпеки комерційного підприємництва в умовах війни. Метою статті було дослідження з'ясування концептуальних підходів та рішень для розробки заходів із усунення проблем безпеки комерційного підприємництва за повномасштабного вторгнення. Доведено, що комерційне підприємництво передбачає вирішення цілого комплексу складних, нерідко суперечливих проблем із урахуванням загальнодержавних та регіональних інтересів, а також мотивів діяльності різних соціальних груп населення. Аргументовано, що подальший розвиток підприємницького середовища в Україні відбувається з певними труднощами, що пояснюється різними причинами об'єктивного та суб'єктивного характеру. Виявлено розподіл чинників, які перешкоджають розвитку комерційного підприємництва. Уточнено дефініцію "безпеки комерційного підприємства" як комплекс заходів, реалізація котрих дає змогу забезпечувати економічну стабільність підприємства та його розвиток за невизначеності внутрішнього і зовнішнього середовища та ризику інвестиційної діяльності. Обґрунтовано, що безпека комерційного підприємства досягається створенням системи її забезпечення. На основі дослідження структурно-логічної схеми гарантування економічної безпеки підприємства на різних рівнях управління запропоновано її формування за рахунок реалізації заходів та програм гарантування безпеки держави, регіону, відповідної сфери економічної діяльності. Запропоновано для бізнес-структур використовувати системний підхід до організації безпеки комерційного підприємства, що досягається організаційно-управлінськими, технічними, профілактичними і пропагандистськими заходами, спрямованими на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз. Темати наступних досліджень слід обрати особливості забезпечення фізичного захисту суб'єктів комерційного підприємства, а також інформаційну безпеку як складову економічної безпеки бізнесу.*

Ключові слова: безпека, бізнес, бізнес-структури, війна, державна підтримка, законодавство, комерційне підприємництво, підприємство, стратегія, суб'єкт, управління, чинники.

Oleksyn I. I.,

irina-oleksin@ukr.net, ORCID ID: 0000-0001-9118-8173,

Researcher ID: F-7306-2019,

Ph.D., Associate Professor, Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Logistics, Lviv University of Trade and Economic, Lviv

CONCEPTUALIZATION OF DIRECTIONS FOR THE FORMATION OF ECONOMIC SECURITY OF COMMERCIAL ENTERPRISES IN CONDITIONS OF FULL-SCALE WAR

***Abstract.** The article examines theoretical and applied approaches to the conceptualization of directions for the formation of economic security of commercial entrepreneurship in conditions of full-scale war. The purpose of the article was to investigate conceptual approaches and solutions for developing measures to eliminate the security problems of commercial enterprise in conditions of full-scale war. It has been proven that commercial entrepreneurship involves solving a number of complicated, often contradictory problems, taking into account national and regional interests, as well as the motives of various social groups of the population. It is argued that the further development of the entrepreneurial environment in Ukraine occurs with certain difficulties, which is explained by various reasons of an objective and subjective nature. The distribution of factors that hinder the development of commercial entrepreneurship is revealed. The definition of "security of commercial entrepreneurship" has been clarified as a set of measures, the implementation of which makes it possible to ensure the economic stability of the enterprise and its development under the*

uncertainty of the internal and external environment and the risk of investment activity. It is substantiated that the security of commercial entrepreneurship is achieved by creating a system of its support. On the basis of the study of the structural and logical scheme of ensuring the economic security of the enterprise at different levels of management, it is proposed to form it through the implementation of measures and programs to ensure the security of the state, the region, the relevant sphere of economic activity. It is proposed for business structures to use a systematic approach to the organization of the security of commercial entrepreneurship, which is organizational-managerial, technical, preventive and propaganda measures aimed at the high-quality implementation of the protection of the interests of the enterprise from external and internal threats. The topics of the following studies should be the specifics of providing physical protection of subjects of commercial entrepreneurship, as well as information security as a component of economic security of business.

Key words: security, business, business structures, war, government support, legislation, commercial entrepreneurship, enterprise, strategy, subject, management, factors.

JEL Classification: E60, M20, O10

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-80-13>

Постановка проблеми. Комерційне підприємництво є основою економічного і соціального розвитку територіальної громади, орієнтоване на вирішення ключових проблем населення, подолання бідності та забезпечення високого рівня життя громадян. Питання створення належних умов для відповідального перед державою, соціально-орієнтованого, спрямованого на вирішення як поточних, так і стратегічних задач бізнесу завжди належали до першочергових. Комерційне підприємництво передбачає вирішення цілого комплексу складних, нерідко суперечливих проблем із урахуванням загальнодержавних та регіональних інтересів, а також мотивів діяльності різних соціальних груп населення.

У період військових дій такі проблеми значно загострилися. Пошуки дієвих чинників із подолання кризових явищ в економіці, передусім, спрямовані на створення більш сприятливих умов для комерційного підприємництва як локомотиву поступального розвитку країни. З іншого боку, посилюються вимоги до діяльності підприємців. Така діяльність має підпорядковуватися не тільки реалізації інтересів бізнесу, але й спрямовуватися на вирішення загальнодержавних, регіональних та соціальних проблем у післявоєнному періоді. Проявом вищезазначених перешкод є негативна тенденція до зменшення кількості суб'єктів підприємницької діяльності.

Проводячи регулярний моніторинг рівня комерційної безпеки, підприємство попереджує виникнення загроз та виявляє проблемні сторони, що дає змогу проаналізувати ефективність бізнесу та сформувати превентивні заходи для підтримки стабільного його функціонування. Особливістю вітчизняного комерційного підприємництва є те, що управлінські рішення приймаються не на попередження виникнення загроз та ризикованих ситуацій, а вже після їх настання, що призводить до збільшення поточних витрат бізнес-структури, використання більшої частини його ресурсів, а також зменшення рівня його стійкості в цілому. Саме тому сформувалася потреба у більш глибокому дослідженні змісту економічної безпеки та її ролі для бізнесу в умовах повномасштабної війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Щодо досліджень і публікацій з безпеки діяльності підприємств, доцільно виділити три групи. Перша група публікацій пов'язана з нормативними актами, що регулюють на державному рівні питання економічної безпеки в нашій державі. Вони більше описують і регламентують питання національної безпеки й оборони. До них відносяться Конституція України, Закон України “Про національну безпеку України” [1], Методичні рекомендації щодо оцінки економічної безпеки. Ці документи визначають “національну безпеку” як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз і в той же час відзначають, що державна політика у сфері національної безпеки й оборони спрямовується на гарантування зокрема економічної безпеки. Міжнародна практика свідчить про такі ж підходи, і лише деякі державні органи окремо займаються питаннями виключно економічної безпеки – фіскальна служба, Національна поліція, Служба безпеки України. Друга група, що становить більшість, містить дослідження і публікації, в яких розглядають проблеми економічної безпеки. При цьому автори акцент роблять на категорії, понятті, економічному змісті слів: І. Бінько, М. Єрмошенко, А. Кузьменко [4], А. Кирієнко [3], В. Савін, В. Ткаченко, В. Шлемко та інші. Третю групу представляють науковці, які, крім суті, понять, категорій економічної безпеки, більш ґрунтовно додатково досліджують процеси і методики економічної безпеки: В. Геєць, Н. Бабін [4], М. Кизим, О. Черняк, І. Сосновська, А. Штангрет, М. Камлик, О. Ляшенко, В. Мунтіян та інші.

Вивчивши публікації зарубіжних і вітчизняних вчених аналізованої проблематики, ми прийшли до висновку, що питання, пов'язані з формуванням концепції безпеки комерційного підприємництва, потребують подальшого системного дослідження і є актуальними в межах європейської інтеграції. Значна кількість питань, пов'язаних із забезпеченням комерційної безпеки діяльності, є ще недостатньо мірою вирішена. Внаслідок вище зумовленого

об'єктивно виникає необхідність у проведенні теоретичних та методичних розробок щодо виявлення впливу економічної безпеки підприємства та її складових на бізнес.

Постановка завдання. Основною метою статті є з'ясування концептуальних підходів та рішень для розробки заходів із усунення проблем безпеки комерційного підприємництва в умовах повномасштабної війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний розвиток економіки призвів до того, що функціонування підприємств сьогодні відбувається в умовах невизначеності та непередбачуваності зовнішнього середовища через російську військову агресію до України. Широкомасштабний збройний напад, ракетні обстріли вплинули на рівень безпеки комерційного підприємництва. Перебої з електропостачанням очолили перелік перешкод для запровадження бізнесу під час війни.

Подальший розвиток підприємницького середовища відбувається з певними труднощами, що пояснюється різними причинами об'єктивного та суб'єктивного характеру. Основними серед проблем є: значна кількість необґрунтованих регуляторних обмежень; складність та тривалість дозвільно-

погоджувальних процедур; наявність невиправданих формальних вимог та обмежень щодо діяльності різних організаційно-правових форм господарювання; складність системи адміністрування податків та зборів, податкового обліку та звітності тощо.

Аналіз розвитку малого і середнього бізнесу в Україні показує наявність проблем, які стримують подальший розвиток цього сегмента економіки (рис. 1). Виявлено такий розподіл чинників, які перешкоджають розвитку комерційного підприємництва: неузгодженість та протиріччя норм чинних нормативних актів у сфері дозвільної діяльності – 3,1%; військові дії – 28,2%; обмеженість довгострокового кредитування – 11,6%; відсутність стимулювання для активного впровадження інноваційних технологій – 9,3%; недостатній рівень роботи об'єктів інфраструктури – 23,2%; відсутність управлінського досвіду – 3,6%; недостатній кваліфікаційний рівень освіти кадрів – 5,4%; територіальна нерівномірність розвитку малого і середнього підприємництва – 9,2%; наявність окремих випадків недотримання контролюючими органами вимог законодавства – 6,4%.

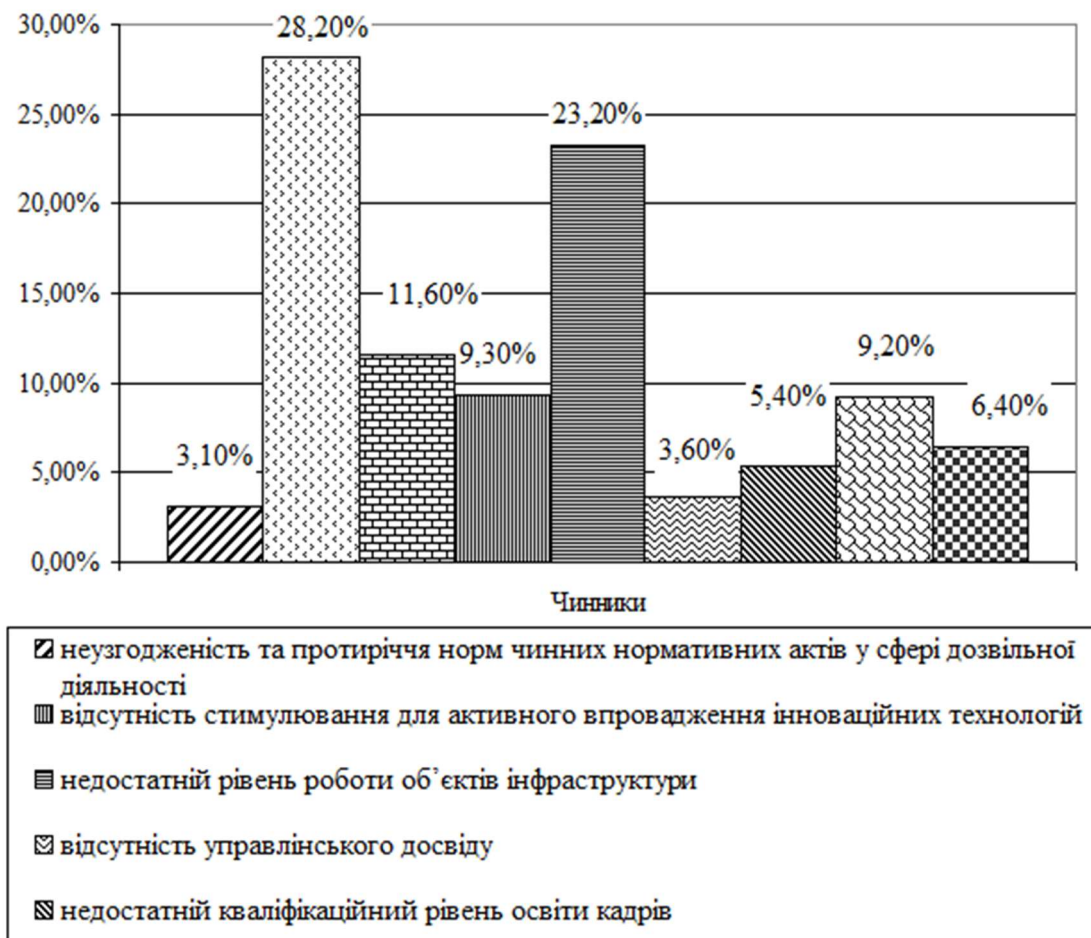

Рис. 1. Чинники, що перешкоджають розвитку комерційного підприємництва в сфері товарного обігу
Джерело: власні дослідження.

Весь масив виявлених чинників, що негативно впливають на розвиток підприємництва, варто розділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішні перешкоди пов'язані з недосконалістю регуляторного середовища. Особливе занепокоєння викликають проблеми, пов'язані з нестабільністю загальних економічних та правових умов. До таких проблем належать наступні: 1) недостатній рівень роботи об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва у питаннях надання допомоги суб'єктам господарювання на початковому етапі діяльності у подоланні труднощів, пов'язаних із відсутністю достатніх знань з питань ведення бізнесу, управлінського досвіду тощо; 2) високі відсоткові ставки на банківські кредити для суб'єктів малого і середнього бізнесу; 3) відсутність стимулювання для активного впровадження суб'єктами малого і середнього підприємництва інноваційних технологій, виробництва конкурентоспроможної продукції і послуг; 4) територіальна нерівномірність розвитку малого і середнього підприємництва; 5) обмеженість довгострокового кредитування; 6) неузгодженість та протиріччя норм чинних нормативних актів у сфері дозвільної діяльності; 7) недостатній рівень ефективності роботи дозвільних центрів; 8) незначна кількість суб'єктів підприємництва, яка розпочинає свою діяльність у виробничій сфері; 9) наявність окремих випадків недотримання контролюючими органами вимог законодавства при проведенні перевірок та втручання в діяльність суб'єктів підприємницької діяльності; 10) нестабільність податкового законодавства; 11) неналежне фінансування районних, міських програм підтримки малого підприємництва.

З-поміж проблем внутрішнього характеру найсуттєвішими є такі: 1) низький рівень середньомісячної заробітної плати у малому підприємстві; 2) недостатній рівень кваліфікації кадрів, які займаються підприємницькою діяльністю або бажають розпочати власну справу у бізнесі; 3) відсутність управлінського досвіду у сфері підприємництва у тимчасово переміщеного населення тощо [3].

Недопрацьоване законодавство з питання зростання малого підприємництва, недосконалість інформаційного та матеріально-технічного забезпечення уповільнює розвиток та ефективну діяльність комерційного підприємництва [7]. Окрім цього, до основних проблем розвитку традиційно відносять наступне: загальний стан економіки країни, а також недосконала податкова система. Неефективне оподаткування є однією з перешкод для розвитку сектора комерційного підприємництва, оскільки значна кількість доходу підприємництва вилучається, наприклад, до фонду заробітної плати, єдиного соціального внеску та інших різноманітних податків та платежів. Сукупність таких факторів призводить до потреби багатьох суб'єктів комерційного підприємництва переходити у тіньовий сектор економіки [5].

Через нерівномірність розвитку ринкового господарства дедалі зростає рівень корупції, застосовується метод неофіційних витрат. За даними на основі Індексу глобальної конкурентоспроможності,

корупція є суттєвим фактором, що гальмує розвиток бізнесу в Україні [7]. Це свідчить про ганебне ставлення до загальноприйнятих норм законодавства. Ухилення від сплати податків, укладення неофіційних угод з метою отримання тіньових коштів, розповсюдження хабарництва є факторами посилення корупційних зв'язків.

Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" [2] закріплює умови надання державної підтримки суб'єктам малого підприємництва, а також мету державної політики у сфері розвитку комерційного підприємництва в Україні, а саме: створення сприятливих умов для розвитку підприємництва; забезпечення розвитку суб'єктів бізнесу з метою формування конкурентного середовища та підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

Одним із чинників розвитку бізнесу в Україні, на нашу думку, є прийняття Кабінетом Міністрів України розпорядження "Про затвердження плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року" [7]. Станом на січень 2024 року до 22% запланованих заходів було виконано, тоді як 78% знаходяться у стані виконання [6]. У законодавстві закріплені умови надання державної підтримки, однак тільки за останні декілька років підприємство все ж таки зазнало розвитку; це прослідковується за показниками, хоча це зростання є поступовим. З ініціативи Кабінету Міністрів України було запущено Український фонд стартапів для підтримки інноваційних проєктів шляхом надання попереднього та початкового фінансування для стартапів.

Незважаючи на суттєві проблеми, наразі в розвитку комерційного підприємництва намітилися позитивні тенденції. Так, зокрема, упорядковано процедуру проведення перевірок суб'єктів підприємництва та зменшено їх кількість; спрощено механізм отримання дозвільних документів; здійснено підготовку законодавчих актів у сфері дерегуляції підприємницької діяльності; створено Єдиний державний реєстр юридичних і фізичних осіб-підприємців тощо.

На нашу думку, під безпекою комерційного підприємництва розуміється комплекс заходів, реалізація яких дає змогу забезпечувати економічну стабільність підприємства та його розвиток за невизначеності внутрішнього і зовнішнього середовища та ризику інвестиційної діяльності.

Вважаємо, що безпека комерційного підприємства досягається створенням системи її забезпечення. Саме тому пропонуємо бізнес-структурам використовувати системний підхід до організації безпеки комерційного підприємства, що досягається організаційно-управлінськими, технічними, профілактичними і пропагандистськими заходами, спрямованими на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз (ризикових чинників). Для запобігання впливу чинників на безпеку комерційного підприємства необхідна якісна організація процесів виявлення, обліку, аналізу, оцінки і запобігання або мінімізації

ризиків фінансово-економічної, інвестиційної та інших видів діяльності. Відповідно до запропонованої схеми (рис. 2) формування безпеки комерційного підприємництва відбувається за рахунок реалізації заходів та програм гарантування безпеки держави, регіону, з урахуванням сфери економічної діяльності. Це може бути реалізовано у процесі управління в частині інвестиційної діяльності шляхом вибору інвестиційного проекту, який забезпечує мінімальний інвестиційний ризик вкладання чи залучення грошових коштів для оновлення матеріально-технічної бази. Таке управління повинно здійснюватися на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях. Зокрема, на *стратегічному рівні* передбачається проходження чотирьох етапів [4]:

1) визначення показників та меж допустимих значень (I етап);

2) контроль досягнення обраних значень (II етап);

3) обрання коригуючих заходів на підставі моніторингу внутрішніх та зовнішніх ризикових факторів, оцінки рівня небезпеки, що дає змогу прийняти рішення про коригування (III етап);

4) заходи щодо ефективності управління ризиками (IV етап).

На *тактичному рівні* управління передбачається проходження трьох етапів:

1) контроль досягнення обраних значень (саме тут визначаються методи управління інвестиційними ризиками);

2) обрання коригуючих заходів на підставі моніторингу внутрішніх та зовнішніх ризикових факторів, оцінки рівня небезпеки, що дає змогу прийняти рішення про коригування;

3) заходи щодо ефективності управління ризиками.

На *оперативному рівні* за результатами контролю досягнення обраних значень обираються коригуючі заходи, які дають змогу реалізувати заходи щодо ефективності управління інвестиційними ризиками.

Незважаючи на самостійність, економічна безпека комерційного підприємництва не може забезпечуватися тільки на рівні підприємства.

Держава насамперед повинна створити сприятливий клімат для ведення бізнесу як на національному рівні, так і на регіональному. Безпека комерційного підприємництва – це здатність держави виконувати свої функції та досягати поставлених цілей оптимальним способом за діючих зовнішніх і внутрішніх умов.

Для досягнення та підтримки стану безпеки комерційного підприємництва на рівні держави розробляються відповідні закони, програми та стратегії. Прикладом є Стратегія національної безпеки України [8], елементами якої є політична, економічна, інформаційна, енергетична, екологічна та інші елементи безпеки. В межах стратегії визначені основні загрози національної економічної

безпеки, а саме: монополія та олігархія; значні ресурсні витрати та низька технологічність виробництва; відсутність чітко визначених стратегічних цілей, пріоритетних напрямів і завдань соціально-економічного та науково-технічного розвитку України, а також ефективних механізмів концентрації ресурсів для досягнення таких цілей; відсутність сформованих внутрішніх ринків збуту і надмірна залежність від зовнішніх; безробіття; втрата територій та людського потенціалу тощо.

Також питання національної безпеки України розглянуті у Законі “Про національну безпеку України” [1], згідно з яким політика держави повинна бути спрямована на захист національних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності і гарантування безпеки особи, суспільства і держави. Тільки держава реалізує заходи щодо захисту національних економічних інтересів, зменшення негативного впливу іноземних підприємств на національну економіку, окрему сферу економічної діяльності, окремі підприємства тощо.

Вважаємо, що економічна безпека сфери комерційного підприємництва виявляється через стійкий стан бізнес-структур, що входять до її складу, та сукупність заходів, які забезпечують ефективне функціонування і розвиток відповідної галузі. Безпека цього рівня, як і безпека держави, впливає на рівень безпеки підприємства. Його керівництво повинно здійснювати заходи, спрямовані на виявлення і запобігання потенційних загроз, зокрема за рахунок інвестиційних ризиків, на всіх рівнях управління.

У складі економічної безпеки виділяють декілька функціональних складових підприємства: 1) фінансова, що є однією з найголовніших складових, яка відображає спроможність пристосовуватися до мінливого та невизначеного зовнішнього середовища; 2) кадрова, яку часто поєднують із інтелектуальною (збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, ефективне планування та управління персоналом); 3) техніко-технологічна, яка визначає відповідність технологій підприємства стандартам та потенціал для їх розвитку; 4) інформаційна, що визначає ефективність інформаційно-аналітичного забезпечення господарської діяльності підприємства; 5) екологічна, яка стосується дотримання підприємством усіх чинних вимог законодавства щодо норм впливу на навколишнє середовище, ступеня забезпечення екологічного контролю; 6) силова, що визначає фізичну безпеку працівників підприємства, ступінь збереження майна від негативного впливу та захищеність інформаційних ресурсів підприємства; 7) політико-правова, яка стосується формування правового забезпечення діяльності підприємства, можливості його адаптації до змін у законодавстві [10]

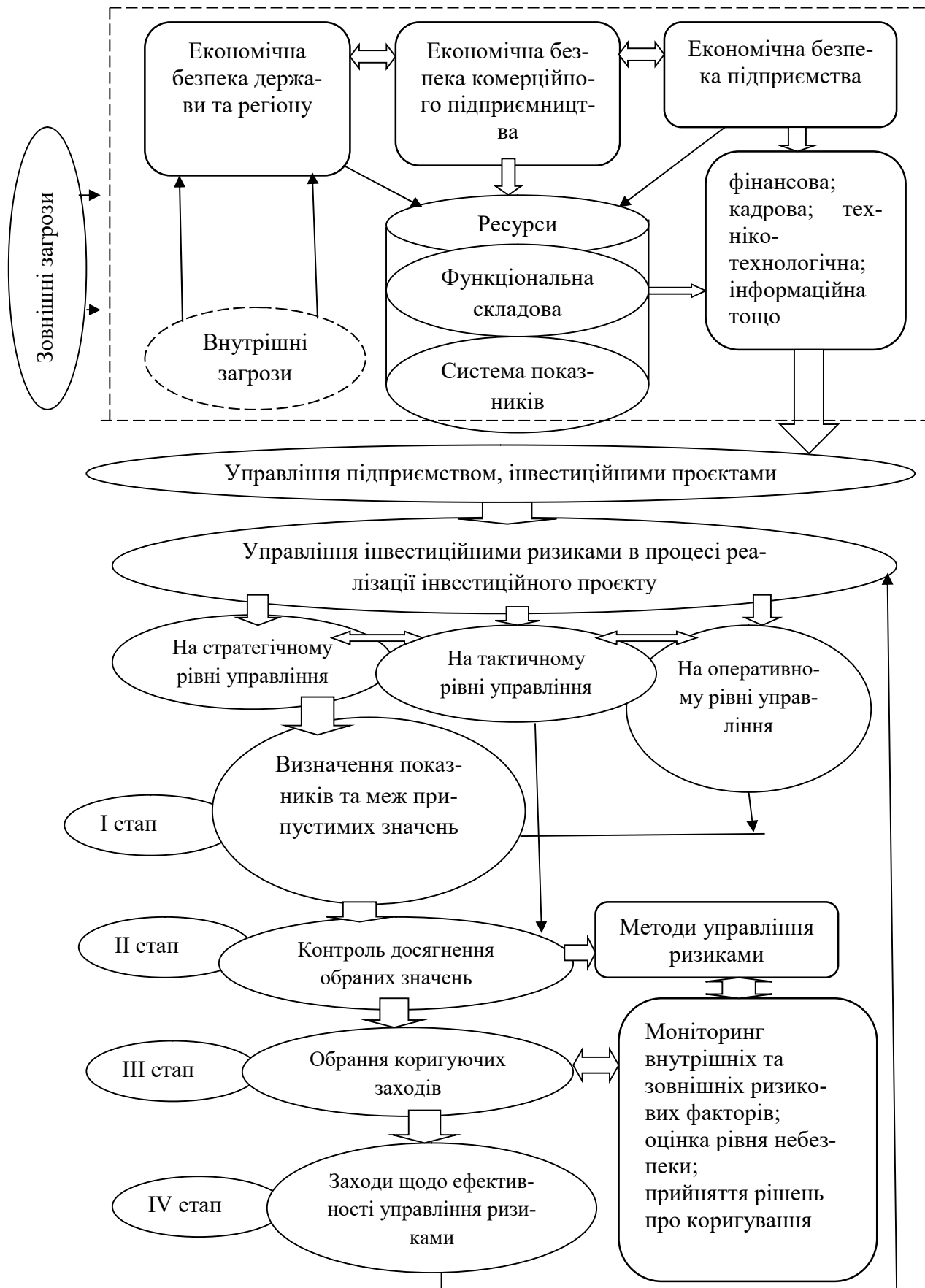

Рис. 2. Структурно-логічна схема гарантування економічної безпеки підприємства на різних рівнях управління

Джерело: розроблено автором на основі [1]

Для гарантування безпеки комерційного підприємництва необхідні матеріальні, трудові та фінансові ресурси, інформація та технології, техніка та обладнання, інтелектуальний потенціал, що слід максимізувати. При цьому основою мінімізації ризиків є їх постійний моніторинг, тому варто визначити систему показників, за якими його проводити. Моніторинг показників на підставі виявлення, оцінки й аналізу ризиків дозволяє передбачити загрозу безпеці та стати основою їх запобігання, а в подальшому – визначення відповідної стратегії. Це можуть бути стратегії, орієнтовані на усунення наявних або запобігання ймовірних загроз безпеки комерційного підприємництва; спрямовані на запобігання впливу наявних або ймовірних загроз чи на компенсацію збитку.

Перші два типи стратегій передбачають виключення загроз або запобігання їх впливу. Остання стратегія використовується у випадках, коли дії ризику нереально запобігти, але слід визначитися з можливістю компенсувати його вплив на результати діяльності бізнес-структури. А оскільки реалізація інвестиційних проєктів пов'язана з дією зовнішніх та внутрішніх факторів ризику на розвиток інвестиційної діяльності, доцільно розглянути етапи управління ризиками інвестиційних проєктів.

На першому етапі, що здійснюється на стратегічному рівні управління, визначається перелік контрольованих показників, що відображають реалізацію інвестиційного проєкту та допустимі межі їх значень. Від того, наскільки правильно обрані показники (індикатори) та їх значення, залежить ступінь адекватності оцінки ризику інвестиційного проєкту, а також можливість запобігання загрозам. Такими показниками є термін реалізації інвестиційного проєкту, прибуток від його реалізації, чиста приведена вартість тощо.

Другий етап реалізується вже на всіх рівнях управління підприємством і передбачає контроль обраних значень, а саме: моніторинг внутрішніх та зовнішніх ризикових факторів, визначення рівня наявної небезпеки, а у разі необхідності – прийняття відповідних управлінських рішень щодо його зниження чи запобігання.

У процесі моніторингу оцінюються значення обраних показників та їх ймовірне відхилення від запланованих значень. Залежно від величини відхилення показників від граничних значень стан реалізації інвестиційного проєкту підприємства можна характеризувати як: 1) нормальний, тобто показники перебувають у межах граничних значень; 2) передкризовий, коли перевищується бар'єрне значення хоча б одного з показників, а інші наблизилися до певної межі бар'єрних значень; при цьому існують можливості поліпшення умов і результатів роботи шляхом прийняття запобіжних заходів щодо загроз; 3) кризовий, тобто перевищується бар'єрне значення більшості основних показників, у результаті чого реалізація інвестиційного проєкту може бути під загрозою; 4) критичний, коли порушуються бар'єрні значення всіх показників, часткова втрата потенціалу стає неминучою, а рівень ризику інвестиційного проєкту – критичним [11].

На цьому етапі виявляються негативні тенденції реалізації інвестиційного проєкту, визначаються причини, характер ризику та його рівень, а також прогноуються наслідки, після чого ухвалюються управлінські рішення щодо коригування. Коригувальні дії відбуваються на третьому етапі управління ризиком і передбачають обрання методу управління ризиком залежно від його рівня. До таких методів відносять зменшення, зберігання та передавання ризику третім особам [12].

За коригувальними діями в управлінні ризиками проводиться оцінка його ефективності. Для цього визначається коефіцієнт ефективності одним із загальноприйнятих способів: як оцінка фінансової стійкості; різниця між фактичними втратами від прояву ризику і витратами на ідентифікацію та зменшення ризику; різниця між фінансовими можливостями підприємства і його збитками та витратами на управління ризиками і втратами після заходів управління; співвідношення між чистим грошовим потоком від реалізації інвестиційного проєкту до та після впровадження заходів управління ризиком тощо.

У разі неефективного управління ризиком у процесі реалізації інвестиційного проєкту процеси повторюються для визначення коригувальних дій до моменту впровадження проєкту з прийнятним рівнем ризику.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Проведені дослідження дають підставу для твердження, що до функціональних складових безпеки комерційного підприємства висувуються відповідні завдання щодо: забезпечення високого рівня інтелектуального потенціалу підприємства; доцільного використання ресурсів, зокрема кадрових; високої ефективності інноваційного управління та необхідної кількості інформації; безпеки життя робітників підприємства та захисту його майна; фінансової стійкості та незалежності підприємства, зокрема за рахунок інвестиційної діяльності; правової захищеності всіх видів діяльності; екологічної безпеки; незалежності та високого рівня конкурентоспроможності технічного потенціалу. Вважаємо, що доцільно визначити економічну безпеку підприємства з практичної точки зору та враховувати особливості функціонування суб'єктів господарювання. Економічна безпека комерційного підприємства залежить від запобігання загрозам і вчасного їх усунення, а також досягнення головних цілей діяльності, за що відповідають керівники та менеджери. Перспектива подальших досліджень полягає у використанні іноземного досвіду при наповненні категоріального апарату. Темати наступних досліджень слід обрати особливості забезпечення фізичного захисту суб'єктів комерційного підприємства, а також інформаційну безпеку як складову економічної безпеки бізнесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII станом на 16 лип. 2024 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI станом на 22 серп. 2024 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.

4. Дячков Д. В., Потапюк І. П., Капран І. В. Економічна безпека в системі стратегічного управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2021. № 24. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/jou-rnal/article/view/173>.

5. Гапєєва О., Мартиненко В., Романовська Ю., Потапюк І., Чирва Г. Теоретико-методологічні аспекти стратегічного управління економічною безпекою держави в умовах пандемії COVID-19: сучасні проблеми та вектори розвитку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. № 1(42). С. 529-536. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3753>.

6. Потапюк І. П. Теоретико-методологічні засади формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економічний форум*. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2020. № 4. С. 125-130. URL: <https://journals.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/110>.

7. Бабіна Н. О., Зачосова Н. В. Економіко-фінансова безпека підприємств України як елемент фінансової безпеки держави в контексті інтеграційних процесів. Управлінський аспект забезпечення фінансової безпеки України : колективна монографія. Черкаси : ВД Ю. А. Чабаненко, 2018. 206 с. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/13650>.

8. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9. Про затвердження плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2021 № 1687-р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-%D1%80#Text>.

10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року “Про Стратегію національної безпеки України” : Указ Президента України. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

11. Markina I., Somych N., Taran-Lala O., Varaksina E., Potapiuk I., Vovk M. Managerial

Aspects of Forming Enterprises' Competitive Advantages: The Case of Agri-food Sector. *International Journal on Food System Dynamics* [this link is disabled](#). 2022, 13(1). С. 56-68. URL: <http://centmapress.ilb.unibonn.de/ojs/index.php/fsd/article/view/A5>.

12. Somych M., Opaliuk T., Potapiuk I., Ovcharuk E., Oliinyk A. Economic security of Ukraine: Management aspect through the prism of socio-economic development in the context of international ratings. *Politics & Policy*. 2022. Volume 50, Issue 4. P. 810-833. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/polp.12481>.

REFERENCES

1. Pro natsional'nu bezpeku Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 № 2469-VIII stanom na 16 lyp. 2024 r. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy.*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

2. Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i seredn'oho pidpriemnytstva v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 22.03.2012 № 4618-VI stanom na 22 serp. 2024 r. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy.*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.

3. Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsiy schodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy : Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29.10.2013 № 1277. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy.*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.

4. Diachkov, D. V. Potapiuk, I. P. and Kapran, I. V. (2021), Ekonomichna bezpeka v systemi stratehichnoho upravlinnia pidpriemstvom. *Ekonomika ta suspil'stvo*, № 24, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/173>.

5. Hapicieva O., Martynenko V., Romanov'ska Yu., Potapiuk I., Chyrva H. (2022), Teoretyko-metodolohichni aspekty stratehichnoho upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu derzhavy v umovakh pandemii COVID-19: suchasni problemy ta vektory rozvytku. *Finansovo-kredytna diial'nist': problemy teorii ta praktyky*, № 1(42), s. 529-536, available at: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3753>.

6. Potapiuk, I. P. (2020), Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia mekhanizmu zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva. *Ekonomichnyj forum*. RVV Luts'koho NTU, Luts'k. № 4, s. 125-130, available at: <https://journals.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/110>.

7. Babina, N. O. and Zachosova, N. V. (2018), Ekonomiko-finansova bezpeka pidpriemstv Ukrainy iak element finansovoi bezpeky derzhavy v konteksti intehratsijnykh protsesiv. Upravlins'kyj aspekt zabezpechennia finansovoi bezpeky Ukrainy : kolektivna monohrafiia. VD Yu. A. Chabanenko, Cherkasy, 206 s., available at: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/13650>.

8. Derzhavna sluzhba statyky Ukrainy, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2021-2023 roky z realizatsii Stratehii rozvytku sfery innovatsijnoi diial'nosti na period do 2030 roku : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 09.12.2021 № 1687-r. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy.*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-%D1%80#Text>.

10. Pro rishennia Rady natsional'noi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku "Pro Stratehiiu natsional'noi bezpeky Ukrainy" : Ukaz Prezydenta Ukrainy. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy.*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

11. Markina I., Somych N., Taran-Lala O., Varaksina E., Potapiuk I., Vovk M. (2022), Managerial Aspects of Forming Enterprises' Competitive Ad-

vantages: The Case of Agri-food Sector. *International Journal on Food System Dynamicsthis link is disabled*, 13(1), s. 56-68, available at: <http://centmapress.ilb.unibonn.de/ojs/index.php/fsd/article/view/A5>.

12. Somych M., Opaliuk T., Potapiuk I., Ovcharuk E., Oliinyk A. (2022), Economic security of Ukraine: Management aspect through the prism of socio-economic development in the context of international ratings. *Politics & Policy*, Volume 50, Issue 4, p. 810-833, available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/polp.12481>.

Стаття надійшла до редакції 03 листопада 2024 року